

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΠΑΤΡΩΝ
UNIVERSITY OF PATRAS

ΑΝΟΙΚΤΑ ακαδημαϊκά
μαθήματα ΠΠ

Ιστορία της πόλης και της πολεοδομίας

Ενότητα 3: Σχέδια πόλεως για την Αθήνα-
πρωτεύουσα

Δώρα Μονιούδη-Γαβαλά

Σχολή Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων

Τμήμα Διαχείρισης Πολιτισμικού Περιβάλλοντος και
Νέων Τεχνολογιών

Η Αθήνα, πρωτεύουσα του νέου ελληνικού κράτους

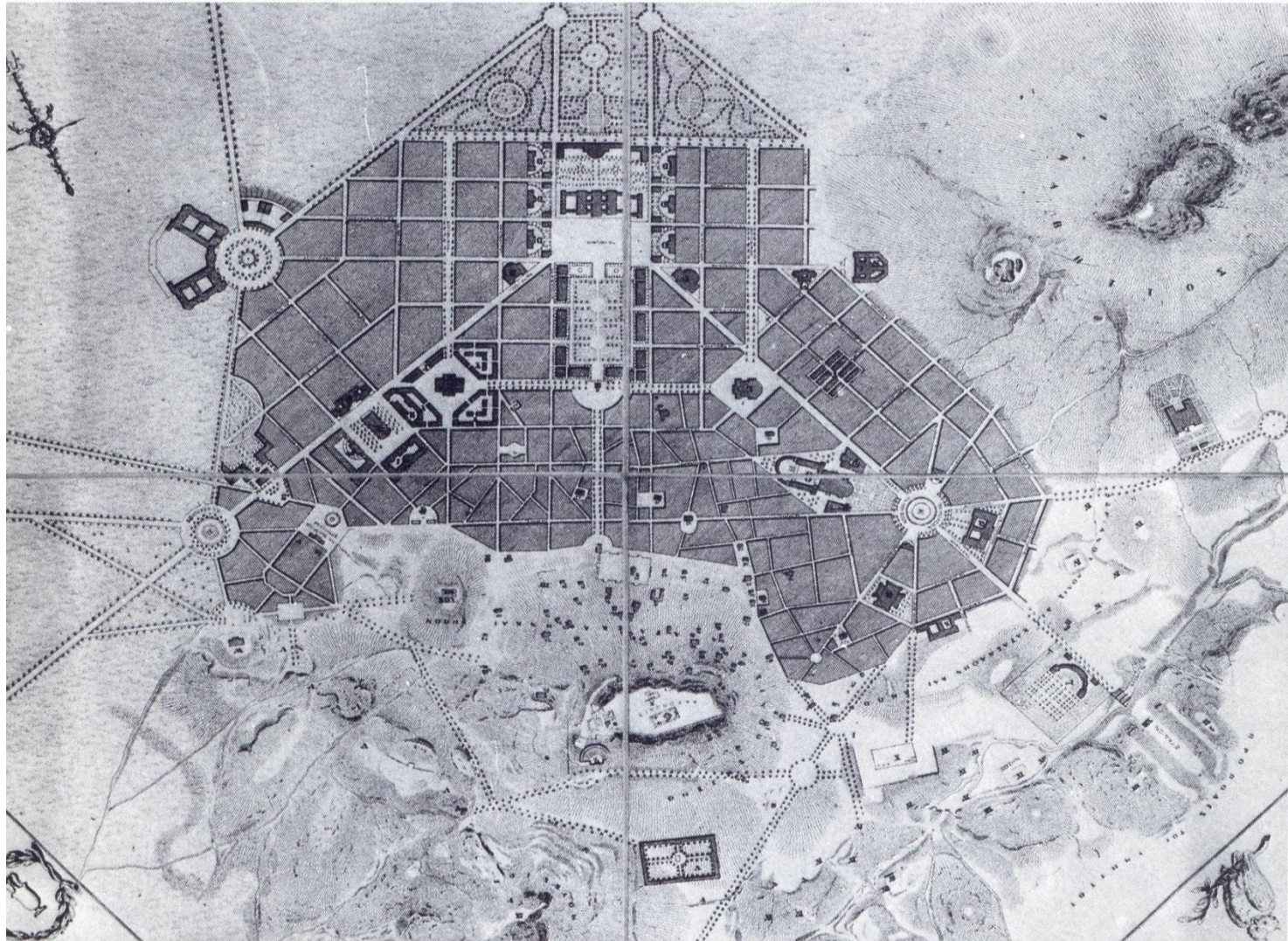
- Τα κύρια ιστορικά γεγονότα είναι η υπογραφή του Πρωτοκόλλου αναγνώρισης της Ανεξαρτησίας της χώρας μας στο Λονδίνο (3 Φεβρουαρίου 1830), ο ορισμός του πρίγκιπα της Βαυαρίας Όθωνα ως Βασιλέα (1833) και η έκδοση του διατάγματος ορισμού της Αθήνα ως πρωτεύουσας (1833).
- Η κατάσταση της Αθήνας μετά τα χρόνια του αγώνα για την ανεξαρτησία ήταν πολύ κακή. Παρουσίαζε θλιβερό θέαμα με τις ερειπωμένες κατοικίες, τους στενούς και βρώμικους δρόμους. Ο πληθυσμός της στις αρχές του 1831 ήταν μόλις 4.000~5.000 κάτοικοι. Όμως μετά την εκλογή της πόλης ως νέας πρωτεύουσας άρχισε η συρροή νέων κατοίκων από άλλες περιοχές της Ελλάδας και η αύξηση του πληθυσμού της.
- Σημαντικό ρόλο στην πολεοδομική εξέλιξη της Αθήνας είχαν δύο εμπνευσμένοι αρχιτέκτονες, ο Κλεάνθης και ο Schaubert, στους οποίους οφείλεται το πρώτο ρυμοτομικό σχέδιο της πόλης. Την πρώτη τους επίσκεψη στην Αθήνα πραγματοποίησαν το 1830, ενώ από το 1831 εγκαταστάθηκαν στην πόλη και ασχολήθηκαν με τη μελέτη των μνημείων της και τη σύνταξη του τοπογραφικού χάρτη της πόλης, που αποτέλεσε τη βάση για το ρυμοτομικό της σχέδιο. Οι δύο νεαροί αρχιτέκτονες σχεδίασαν τη νέα πρωτεύουσα σαν μια νεοκλασική κηπούπολη, σύμφωνα με τις πολεοδομικές αρχές που επικρατούσαν για τις πόλεις του πρώιμου 19ου αιώνα: ένα ορθογώνιο ισοσκελές τρίγωνο με το ανάκτορο στην κορυφή της ορθής γωνίας και τρεις βασικούς άξονες λεωφόρους (τις δύο πλευρές και τη διαγώνιο-ύψος του τριγώνου) να ξεκινούν ακτινωτά από αυτήν. Με επιδεξιότητα συνδυάζουν τους βασικούς αυτούς άξονες με τις παλιές αρχέγονες κατευθύνσεις και διασυνδέσεις, λαμβάνοντας υπόψη τις οπτικές φυγές, τη γαιομορφολογία, τον υπάρχοντα οικισμό.

Ανάλυση του σχεδίου Κλεάνθη και Schaubert

- Στη βασική του συγκρότηση το σχέδιο των Κλεάνθη και Schaubert (αρχιτεκτόνων σπουδασμένων στην Baukademie του Βερολίνου και μαθητών του Schinkel), το οποίο συνόδευε η εκτίμηση ενός μελλοντικού πληθυσμού που θα έφθανε τις 40.000 κατοίκους, προέβλεπε:
- -Διοικητικό Κέντρο, στη θέση της σημερινής πλατείας Ομονοίας, με τα ανάκτορα, τα κτίρια υπουργείων και τα συναφή δημόσια κτίρια.
- -Πνευματικό Κέντρο, γύρω από κυκλική πλατεία περίπου στη θέση της σημερινής πλατείας Συντάγματος με Βιβλιοθήκη, Ακαδημία και Μητρόπολη.
- -Εμπορικό Κέντρο, σε γραμμική ανάπτυξη, στην περιοχή που ορίζουν οι σημερινές οδοί Λυκούργου, Αιόλου, Ευρυπίδου, Σωκράτους. Το εμπορικό κέντρο προεκτεινόταν σε αγορά τροφίμων προς του Ψυρρή.
- Στρατώνες προβλεπόταν στη βορειο-ανατολική και βορειο-δυτική πλευρά της πόλης, ενώ σφαγεία και ελαιοτριβεία τοποθετούνταν εκτός του αστικού ιστού. Άλλα δημόσια κτίρια όπως Χρηματιστήριο, Τελωνείο, εύρισκαν τη θέση τους σε κομβικές θέσεις του σχεδίου της πόλης.
- Αναλύοντας το σχέδιο παρατηρούμε:
- 1. Βασικές λειτουργικές ενότητες του σχεδίου χωροθετούνται σε θέσεις που είχαν σημασία στη ζωή της Αθήνας μέχρι τότε. Για παράδειγμα, στις δύο σπουδαιότερες πύλες των χρόνων της Τουρκοκρατίας, τη Μεσογειϊτική και τη Μενιδιάτικη, προτείνεται η εγκατάσταση σημαντικών λειτουργιών.
- 2. Η βάση του ισοσκελούς τριγώνου και η διχοτόμος της ορθής γωνίας (Ερμού και Αθηνάς) τέμνονται στο κέντρο του παζαριού της Τουρκοκρατίας.
- Από τα παραπάνω προκύπτει ότι οι μελετητές του σχεδίου έλαβαν υπόψη την υπάρχουσα δομή και συνέδεσαν τη νέα πόλη με την παλαιά.

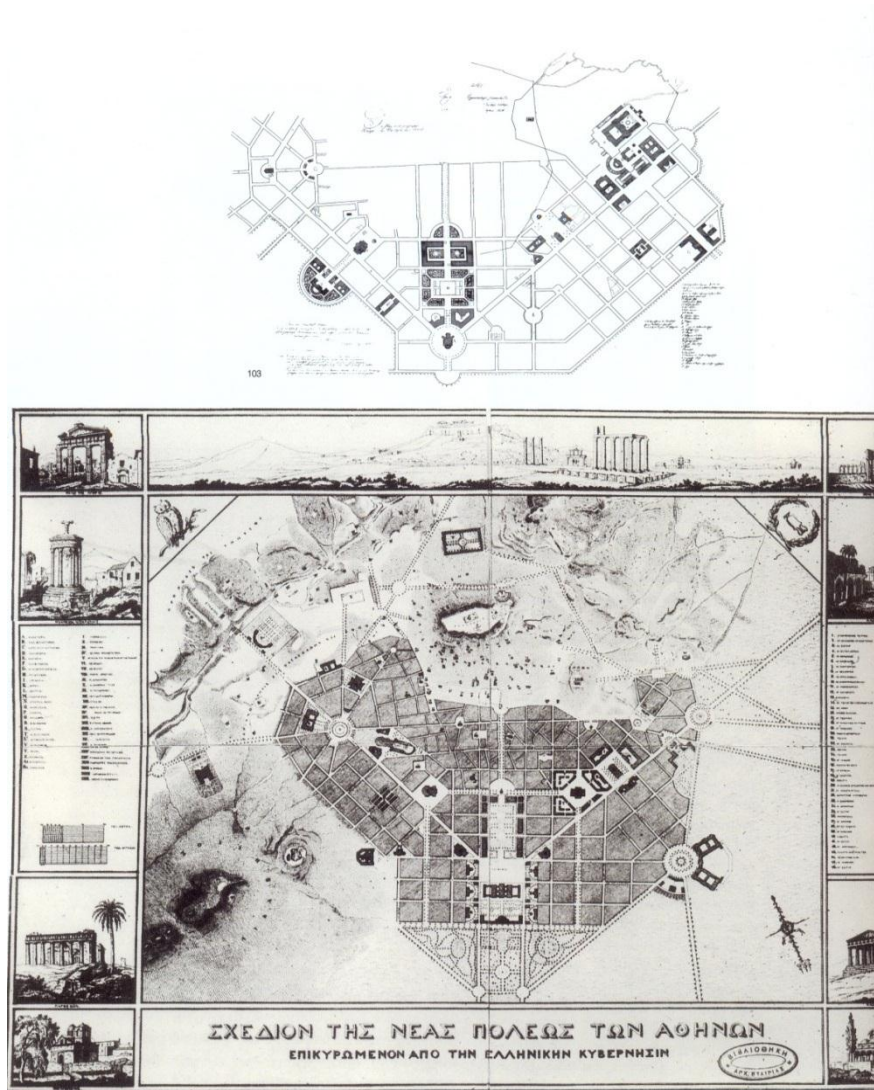
Το σχέδιο Κλεάνθη και Schaubert (1/2)

Το σχέδιο Κλεάνθη και Schaubert (1833) για την Αθήνα σε χαλκογραφία

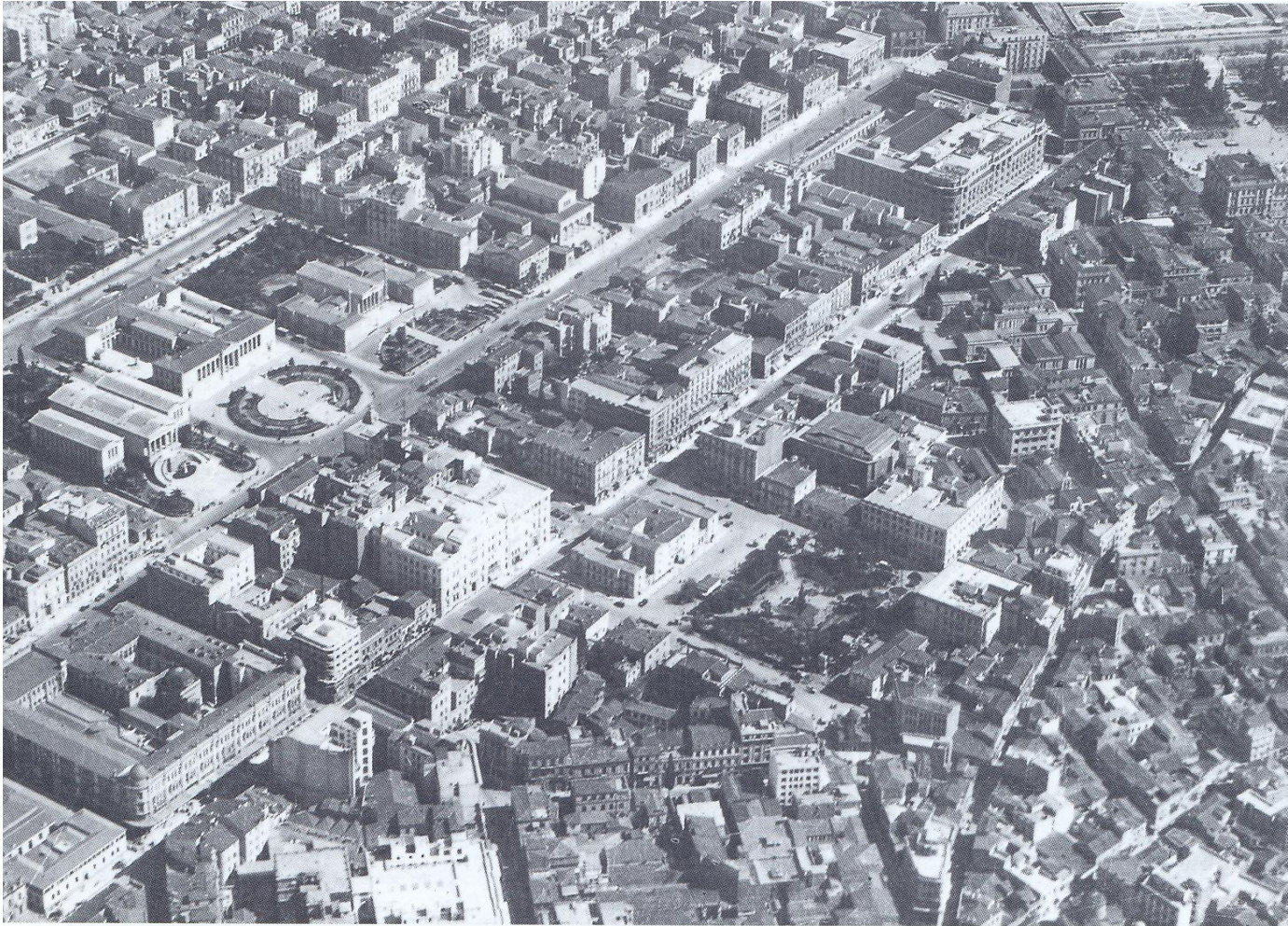
Το σχέδιο Κλεάνθη και Schaubert (2/2)

Το σχέδιο Κλεάνθη και Schaubert (αντίγραφο) κάτω, η αναθεώρησή του από τον Klenze πάνω

Αθήνα (2/2)

Πηγή: Ι. Τραυλός, *Πολεοδομική εξέλιξις των Αθηνών*, Αθήνα 1960, β έκδ. 1993.

π. 164. Τμήμα τοῦ κέντρου τῶν Ἀθηνῶν, περιλαμβάνον τὸ συγκρότημα τῶν κτηρίων Βιβλιοθήκης, Πανεπιστημίου καὶ Ἀκαδημίας, κατὰ φωτογραφίαν ἀπὸ ἀεροπλάνου τοῦ ἔτους 1934.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Πατρών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Σημείωμα Ιστορικού Εκδόσεων Έργου

Το παρόν έργο αποτελεί την έκδοση 1.0.

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Πανεπιστήμιο Πατρών, Δώρα Μονιούδη-Γαβαλά. «Ιστορία της πόλης και της πολεοδομίας. Σχέδια πόλεως για την Αθήνα-πρωτεύουσα». Έκδοση: 1.0. Πάτρα 2015. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: <https://eclass.upatras.gr/courses/CULTURE118>.

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Μη Εμπορική Χρήση Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (1/2)

Αρχειακές πηγές:

- Γενικά Αρχεία του Κράτους /Κεντρική Υπηρεσία:
 - το Αρχείο Σχεδίων Πόλεων,
 - το Αρχείο της Γραμματείας/Υπουργείου επί των Εσωτερικών,
 - το Αρχείο της Γραμματείας/Υπουργείου επί των Οικονομικών,
 - το Αρχείο της Γραμματείας/Υπουργείου επί των Στρατιωτικών

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (2/2)

- Γενικά Αρχεία του Κράτους/Αρχεία νομών
- Αρχεία Υ.Π.Ε.Κ.Α.
- Αρχεία Δήμων, Πρακτικά δημοτικών συμβουλίων
- Αρχεία συμβολαιογράφων
- Εφημερίδες

